

**Ammattikoulutaustaisten yliopisto-opiskelijoiden
kokemuksia yliopistoon hakeutumisesta ja yliopistossa
opiskelusta**

Jaana Kauppinen

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Artikkelimuotoinen

Kevätlukukausi 2023

Opettajankoulutuslaitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Kauppinen, Jaana. 2023. Ammattikoulutaustaisten yliopisto-opiskelijoiden kokemuksia yliopistoon hakeutumisesta ja yliopistossa opiskelusta. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. 43 sivua + liitteet.

Yliopistoon päädytään usein opiskelemaan lukion kautta. Tämä ei kuitenkaan ole koko totuus, vaan myös ei-ylioppilastaustaisilla, ammatillisen koulutuksen käyneillä on mahdollisuus hakeutua jatko-opintoihin yliopistoon. Ammattikoulutaustaisten yliopisto-opiskelijoiden joukko on kuitenkin pieni. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää ammattikoulutaustaisten yliopisto-opiskelijoiden kokemuksia yliopistoon hakeutumisesta ja yliopistossa opiskelusta.

Tutkimusjoukko koostui yliopisto-opiskelijoista, joilla ei ollut ylioppilastutkintoa ja he olivat päässeet opiskelemaan yliopistoon päävalinnan kautta. Aineisto kerättiin haastattelemalla etäyhteyden välityksellä kohderyhmään kuuluvia henkilöitä, jotka valikoituivat tutkimukseen sähköpostitse lähetetyn tutkimuspyynnön perusteella. Haastatteluihin osallistui 13 henkilöä ja lopulliseen tutkimukseen päätyi mukaan 11 osallistujaa. Aineisto analysoitiin aineistolähtöistä sisällönanalyysimenetelmää hyödyntäen.

Tutkimuksessa selvisi, että ammattikoulutaustaisten yliopisto-opiskelijoiden aikaisempi koulumenestys ei välttämättä kertonut yliopisto-opinnoissa pärjäämistä. Lisäksi opinto-ohjauksen koettiin olleen jokseenkin puutteellista ammatillisessa koulutuksessa jatko-opintoihin liittyen.

Ammatillisen koulutuksen tarjoamaa opinto-ohjausta, erityisesti sen saatavuutta ja riittävyttä tulee tarkastella jatkossa kriittisesti. Huomiota tulee kiinnittää myös ammatillisen koulutuksen yleissivistävien oppiaineiden määrään ja laatuun, jotta yhä useamman olisi mahdollista koulutuksen tarjoamilla tiedoilla ja taidoilla pyrkiä jatko-opintoihin.

Asiasanat: ammatillinen koulutus, yliopisto, jatko-opinnot

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO	1
1.1 Hakukelpoisuus ja hakijamäärät	4
1.2 Opinto-ohjaus	4
1.3 Jatko-opinnot	5
1.4 Opintoihin kiinnittyminen ja opiskelumotivaatio	7
1.5 Tutkimuskysymykset	9
2 TUTKIMUSMENETELMÄT	10
2.1 Tutkimuskonteksti	10
2.2 Tutkimukseen osallistujat	11
2.3 Tutkimusaineiston keruu.....	13
2.4 Aineiston analyysi.....	14
2.5 Eettiset ratkaisut.....	17
3 TULOKSET	19
3.1 Polku yliopistoon	19
3.2 Opiskelu yliopistossa.....	23
4 POHDINTA	28
4.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	28
4.2 Tutkimuksen arviointi.....	32
4.3 Jatkotutkimukset	34
LÄHTEET	36
LIITTEET	42

1 JOHDANTO

Peruskoulun päättöluokalla tehtävä jatko-opintovalinnat saattavat määrittää tulevaisuutta hyvinkin merkittävästi. Olemmeko kuitenkin täysin tietoisia 15-vuotiaina siitä, mihin haluamme tulevaisuudessa kouluttautua, ja onko inhimillistä vaatia tekemään suuria päätöksiä niin kovin nuorina? Keskustelua käydään jatkuvan kouluttautumisen ympärillä (ks. esim. Opetus- ja kulttuuriministeriö), mutta mitä sitten, jos pääsy opiskelemaan unelma-ammattiin onkin kivinen tie ja oma, aikaisempi tutkinto hankaloittaa pääsyä opiskelemaan? Toteutuuko Suomessa yhdenvertaisuus opintoihin hakeutumisen saralla vai onko yleinen korkeakoulukelpoisuus pelkkää sanahelinää?

Mediassa ylioppilaiden saavutuksia nostetaan esiin vuosittain runsaasti (ks. esim. Lehtonen & Rajamäki, 2022; Peltola, 2022). Vähemmälle huomiolle jäävät ammatillisen tutkinnon suorittaneet henkilöt. Ylioppilaiden odotetaan jatkavan opintojaan korkeakoulussa, mutta samat odotukset eivät koske ammattikoulutaustaisia opiskelijoita.

Suomessa on aikaisemmin tutkittu epätyypillisiä korkeakouluopiskelijoita muun muassa heidän vanhempien sosioekonomisten taustan vaikutuksen vuoksi (ks. esim. Kouvo ym., 2011) ja maahanmuuttajataustaisia korkeakouluopiskelijoita (Nori ym., 2021), mutta tämänkaltaista laadullista tutkimusta, missä ammatillisen perustutkinnon suorittaneet opiskelijat kertovat kokemuksistaan yliopisto-opintoihin pääsemisestä sekä yliopistossa opiskelusta, ei juurikaan ole.

Vuonna 2016 on kerätty verkkokyselytutkimuksen keinoin aineistoa EUROSTUDENT VI -tutkimukseen, jossa on haluttu selvittää epätyypillistä reittiä korkeakouluun hakeutuneiden ihmisten kokemuksia (Haltia ym., 2017). Haltian ym. (2017, s. 11) mukaan ei-ylioppilastaustaiset korkeakouluopiskelijat ovat marginaaliryhmä ja etenkin yliopistossa heidän osuutensa on vähäinen. On

myös selvitetty, että ei-ylioppilastaustaisten on todella vaikeaa saada yliopistosta opiskelupaikka etenkin päävalinnassa ja täten on suurempi mahdollisuus, että ei-ylioppilastaustaiset hakijat hyödyntävät erillisvalintoja hakeutuessaan yliopistoon (Haltia ym., 2017, s. 11).

Pesonen (2020) on tutkinut ei-ylioppilastaustaisten yliopisto-opiskelijoiden kokemuksia heidän koulupoluistaan sekä päätöksentekoprosesseistaan kohti yliopisto-opintoja: Tutkimuksessa selvisi, että yliopistoon hakeutumisen kokemukset vaihtelevat monilta osin eri ihmisten näkökulmista tarkasteltuina ja heidän koulupolkunsa voi olla hyvin moninaisia. Pesosen (2020) tutkimuksen mukaan ei-ylioppilastaustaiset yliopisto-opiskelijat voidaan jakaa kuuteen kategoriaan, jotka ilmentävät heidän kokemuksiaan ja ajatuksiaan muun muassa vanhempiansa koulutustaustan tai omien asenteidensa ja ennakko-oletustensa mukaan.

Australiassa on tutkittu ammattikoulusta yliopistoon tulleiden opiskelijoiden siirtymäkokemuksia kyselylomakkeen keinoin (Barber ym., 2015). Siirtymäkokemukseen vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa ammatillisen koulutuksen ja yliopistokoulutuksen tavoitteiden, akateemisten taitojen ja arviointiin liittyvät erot, ja näiden tekijöiden omaksuminen vaikuttaa siirtymäkokemuksen onnistumiseen (Barber ym., 2015). Tutkimuksessa selvisi, että ammattikoulustaustaiset opiskelijat sopeutuvat pääsääntöisesti hyvin yliopistoon ja ammattikoulu oli myös valmistanut heitä hyvin yliopisto-opintoihin (Barber ym., 2015). Aikaisemmassa tutkimuksessa selvisi, että Australiassa ammattikoulusta yliopistoon siirtyvät henkilöt voivat kokea ensimmäisenä opiskeluvuonnaan stressiä, jos he eivät tiedä yliopistossa odottavaa työmäärää tai odotuksia (Catterall ym., 2014).

Suomessa peruskoulun jälkeen opinnot jatkuvat pääsääntöisesti joko lukiossa tai ammatillisessa koulutuksessa. Haltian ym. (2017) mukaan Suomessa koulutus on jakautunut teoreettisen ja käytännön välillä lukion ja ammatillisen koulutuksen mukaan, ja sama kahtiajako näyttäytyy myös yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen duaalimallina. Suomessa on siis säilynyt jako yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen välillä, joka on arvolutautunut

etenkin kulttuurisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta ja näin ollen vaikuttaa yksilön koulutusvalintoihin pitkälle eteenpäin (Haltia ym., 2017).

Sama kahtiajako on havaittavissa myös lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen tavoitteita verrattaessa. Lukiokoulutuksen tavoitteena on ensisijaisesti tarjota opiskelijalle valmiudet siirtyä jatko-opintoihin yliopistoon tai ammattikorkeakouluun (lukiolaki, 2018). Puolestaan ammatillisen koulutuksen osalta tavoitteena ovat esimerkiksi edistää työllisyyttä, kehittää työelämää ja yrittäjyyttä, toki elinikäistä oppimista unohtamatta (laki ammatillisesta koulutuksesta, 2017).

Ammatillisen koulutuksen pääpaino on perinteisesti Suomessa ollut hyvin oppilaitosperusteista, toisin kuin monissa muissa Euroopan maissa, joissa opetus tapahtuu enimmäkseen työelämässä (Lahelma, 2013, s. 18-19). Virolaisen ja Teräksen (2018) mukaan esimerkiksi Tanskassa ja Norjassa ammatillinen koulutus pohjautuu voimakkaasti oppisopimuskoulutukseen. Näissä maissa myös ammatillisen koulutuksen tarjoamat jatko-opintomahdollisuudet vaihtelevat. Kuitenkin ammatillisen koulutuksen uudistus vuodelta 2018 (ks. esim. Tapani ym., 2019) on myös Suomessa lisännyt työpaikoilla tapahtuvaa oppimista.

Yliopistoon hakeudutaan pääsääntöisesti opiskelemaan lukion kautta ja tällä reitillä onkin Haltian ym. (2017) mukaan historiallisesti katsottuna pitkät perinteet, sillä aikaisemmin hakeminen yliopistoon on vaatinut lukion suorittamisen. Norin (2018, s. 205-206) mukaan yliopistot ovat kuitenkin laajentuneet ajan saatossa eliittijoukon ympäriltä yhä useamman ihmisen saavutettavaksi. Kouvo ym. (2011, s. 25) ovat puolestaan selvittäneet, että ammattikouluun hakeneista opiskelijoita suurin osa tavoittelee ammatin saamista ja sen jälkeen töihin siirtymistä. Kuitenkin Kouvon ym. (2011) tutkimuksen mukaan osa opiskelijoista käyttää ammatillista väylää myös polkuna jatko-opintoihin.

1.1 Hakukelpoisuus ja hakijamäärät

Ammatillista koulutusta uudistettiin vuonna 1998 (Haltia ym., 2018, s. 227). Uudistuksen myötä ammatillisen perustutkinnon opintojen kesto piteni kolmeen vuoteen, jolloin myös ammattikoulu tarjoaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden niin ammattikorkeakouluun kuin yliopistoonkin (Haltia ym., 2018, s. 227). Yliopistoasetuksen (1000/1994, 12 §) mukaan kelpoisuus korkeakoulututkintoon saavutetaan suorittamalla esimerkiksi ylioppilastutkinto, ammattikorkeakoulu tai vähintään kolmivuotinen ammatillinen perustutkinto (Yliopistoasetus, 1998).

Ammattikoulutaustaisten hakijoiden osuus yliopistohaussa on kuitenkin edelleen pieni ja hyväksytyjen osuus marginaalinen. Opetushallinnon tilastopalvelun mukaan vuonna 2013 ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita ammatillisen perustutkinnon käyneitä oli 27 (Opetushallinnon tilastopalvelu). Tilastosta ei kuitenkaan selviä, onko heillä ammatillisen koulutuksen lisäksi myös muita, ennen korkeakoulututkinnon suorittamista hankittua koulutustaustaa. Tilastot osoittavat lisäksi, että pelkän ammatillisen tutkinnon suorittaneita yliopisto-opiskelijoita on noin 2,5 % (Haltia ym., 2017, s. 23).

Vuonna 2022 ammattikoulutaustaisia hakijoita syksyn yhteishaussa yliopistoon oli 9141 henkilöä, kun taas ylioppilastutkinnon suorittaneita hakijoita oli 66 438 (Opetushallinnon tilastopalvelu): Näistä ammattikoulutaustaisista hakijoista 1809 tuli valituksi yliopistoon, ja heistä lopulta paikan vastaanotti noin sata vähemmän. Ylioppilastutkinnon suorittaneista henkilöistä opiskelupaikan yliopistossa vastaanotti lähes 57 %, kun ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden osuus opiskelupaikan vastaanottaneista oli noin 4,5 % (Opetushallinnon tilastopalvelu).

1.2 Opinto-ohjaus

Opinto-ohjauksella on merkitystä opiskelijan tekemiin valintoihin. Tarkasteltaessa lukion ja ammattikoulun opinto-ohjauksen määrää havaitaan, että opinto-ohjausta on suunnattu määrällisesti enemmän lukioon, jossa

pakollisena on neljän opintopisteen laajuinen kokonaisuus, kun taas vastaava määrä ammatillisessa koulutuksessa on yksi osaamispiste (Kettunen ym., 2023, s. 11).

Kettusen ym. (2023, s. 43-44) raportista selviää, että ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevat toivoivat opinto-ohjaukselta tietoa jatko-opiskelumahdollisuuksista, työmarkkinatilanteesta sekä osaamisvaatimuksista. Raportin mukaan opiskelijat toivoivat lisäksi yksilöllisempää opinto-ohjausta ja ohjauspalveluiden helppoa saatavuutta.

Ammatillisen oppilaitoksen opinto-ohjaajat puolestaan kertoivat, että resurssien puute koettiin haastavaksi ohjauksen kentällä ja opiskelijoita oli yhtä opinto-ohjaajaa kohti liian suuri määrä (Kettunen ym., 2023, s. 47). Selvityksen mukaan ammatillisissa oppilaitoksissa yhtä opinto-ohjaajaa kohden oli keskimäärin 412 opiskelijaa. Opiskelijat olivat selvityksen mukaan saaneet eniten ohjausta ryhmänohjaajalta ja vähiten opinto-ohjaajalta. Jopa kymmenen prosenttia kyselyyn vastanneista ammattikouluopiskelijoista ei ollut saanut ohjausta tai neuvontaa opinto-ohjaajalta ollenkaan, lukion osalta vain yksi prosentti vastaajista oli kokenut samoin. (Kettunen ym., 2023, s. 22-25.)

1.3 Jatko-opinnot

Mikäli ammatillisen koulutuksen jälkeen jatko-opinnot siintävät opiskelijalla mielessä työelämän sijaan, usein ajatellaan ammattikorkeakoulun olevan ilmiselvä valinta opintopolulle yliopiston sijaan. Kouvon ym. (2011, s. 12) mukaan opintopolulla tarkoitetaan koulutusvalintojen lineaarista etenemistä koulutusasteelta toiselle. Onnistuneen koulutuspolun mittarina voidaan käyttää mahdollisimman korkean koulutuksen saavuttamista ja hyvien koulutusvalintojen tekemistä opintopolulla (Kouvo ym., 2011, s. 12).

Haltia ym. (2018, s. 229) ovat selvittäneet, että ammatillisen koulutuksen suorittaneet eivät ole välttämättä jatkamassa opintojaan saman tien korkeakouluun, vaan tie saattaa polveilla hyvinkin paljon ennen ammattikorkeakouluun tai yliopistoon pääsyä. Myös Kouvon ym. (2011, s. 12)

mukaan opintopolku voi mutkitella, koulutusala voidaan vaihtaa, opinnot voidaan keskeyttää ja siirtymät eri koulutusasteille voivat viedä aikaa. Pääsääntöisesti siirtymä perusasteelta toiselle asteelle sujuu jouhevasti ja nopeasti, lähes heti peruskoulun suorittamisen jälkeen, mutta toiselta asteelta pyrkiminen korkeakouluun on haastavampi siirtymä ja vie useasti enemmän aikaa (Kouvo ym., 2011, s. 12).

Yliopistoon opiskelemaan pääseminen ei ole helppoa, sillä esimerkiksi vuonna 2022 vain joka neljäs hakija tuli valituksi (Opetushallinnon tilastopalvelu). Kouvon ym. (2011, s. 50) mukaan Suomessa siirrytäänkin korkeakoulutuksen pariin suhteellisen hitaasti. Syitä hitaalle siirtymiselle voi heidän mukaansa olla monia, esimerkiksi nuoren epävarmuus tulevasta uravalinnasta, mutta myös kova kilpailu koulupaikoista ajaa väistämättä tilanteeseen, jossa omalle alalle hakeutuminen saattaa viivästyä. Kouvon ym. (2011, s. 50) mukaan myös koulutusjärjestelmästä löydetään heikkouksia tarkasteltaessa korkeakouluihin hakeutumisen viivästymistä: Esimerkiksi vajavaiset ohjaus- ja neuvontapalvelut hankaloittavat siirtymää ja toisaalta taas asevelvollisuus eritoten miesten kohdalla vaikuttavat opintojen alkamisaikaan.

Rinteen ym. (2008, s. 34) mukaan aikuisten osuus korkeakouluopiskelijoiden joukosta onkin kasvanut suureksi ja opiskelijoiden keski-ikä on noin 26 vuotta. Myös Norin (2018) mukaan Suomessa korkeakouluopiskelijat ovat moniin muihin maihin verrattuna vanhempia, sekä myös naisten osuus Suomen korkeakouluopinnoissa on verrattaen suuri. Varttuneemmat opiskelijat ovat pääsääntöisesti motivoituneempia ja tavoitteellisempia opinnoissaan ja ovat hakeutuneet opiskelemaan valitsemaansa alaa aidon kiinnostuksen vuoksi, jolloin myös riski opintojen keskeyttämiselle tai alan vaihtamiselle on pieni (Rinne ym., 2008, s. 35).

Piesasen (2005, s. 10) mukaan opiskelijat, jotka hakevat yliopistoon muuta kuin perinteistä reittiä, ovat hyvin moninainen joukko niin iän kuin aiemman koulutuksen osalta. Muun muassa Schuetze ja Slowey (2002) ovat tutkineet epätyypillisiä korkeakouluopiskelijoita, joita voivat olla esimerkiksi erilaiset marginaaliväestöryhmät. Schuetzen ja Sloweyn (2002) mukaan etenkin

aikaisemmin erilaisista taustoista tulleet korkeakouluopiskelijat saatettiin nähdä negatiivisessa valossa. Myös Haltian ym. (2017) mukaan epätyypillistä reittiä yliopistoon tulleet voivat aikaisempien tutkimusten valossa kokea kiinnittymisen yliopistoyhteisöön vaikeaksi sekä kokea yliopisto-opinnot haastaviksi.

Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (Karhunen ym., 2022) teettämän selvityksen mukaan tarkasteltaessa korkeakoulujen valintakoeuudistusta havaitaan, että tuoreita ylioppilaita hyväksyttiin korkeakouluihin aiempia vuosia enemmän ja todistusvalinta hyödytti etenkin vastavalmistuneita ylioppilaita. Karhusen ym. (2022, s. 7) mukaan valintakoeuudistuksen tavoitteena on ollut vähentää hakijoiden alati kasvavaa kuormaa pääsykokeisiin valmistautumisessa sekä nopeuttaa siirtymää toiselta asteelta korkeakouluun. Kuitenkin valintakoeuudistus heikentää entisestään ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden hakijoiden mahdollisuuksia päästä yliopistoon, sillä heidän on pyrittävä valintakokeiden tai vaihtoehtoisesti avoimen väylän kautta tutkinto-opiskelijaksi yliopistoon. Opetus- ja kulttuuriministeriön (2017) mukaan ylioppilastutkinnon kokeita voidaan hyödyntää opiskelijavalinnoissa, toisin kuin ammattikoulun todistusta, vaikka tietyn ammatillisen koulutuksen tuoman osaamisen voisikin nähdä joillakin aloilla relevanttina.

1.4 Opintoihin kiinnittyminen ja opiskelumotivaatio

Se, miten hyvin uusi opiskelija ”kiinnittyy” osaksi opiskelijayhteisöä, vaikuttaa merkittävästi niin motivaatioon, sitoutumiseen kuin etenemiseen opinnoissa (Kouvo ym., 2011, s. 51). Sitoutumista lisää esimerkiksi korkeakouluyhteisöön kuulumisen tunne (Korhonen, 2014, s. 50). Heikosti mukaan päässeet opiskelijat eivät koe opintojensa osalta niin suurta merkityksellisyyttä ja näin ollen opiskelumotivaatio ja opintoihin sitoutuminen vähenevät ja riski keskeyttää opinnot kasvaa (Kouvo, 2011, s. 51). Suurin osa niistä opiskelijoista, jotka keskeyttävät yliopisto-opintonsa, tekevät sen nimenomaan ensimmäisen vuoden aikana (Kouvo, 2011, s.51).

Aiemmassa tutkimuksessa (ks. Haltia ym., 2017) selvitettiin ei-ylioppilastaustaisten korkeakouluopiskelijoiden kokemuksia kyselylomakkeella ja tuloksista selvisi, että pelkän ammattikoulun suorittaneet korkeakouluopiskelijat kokivat vähiten kuuluvansa korkeakouluyhteisöön. Tyytyväisyyden kokeminen oli myös heikointa pelkän ammatillisen koulutuksen saaneiden ryhmässä, mutta sen sijaan heillä oli kaikkein myönteisimmät tulevaisuudenodotukset. (Haltia ym., 2017, s. 28-29.) Tutkimuksessa ei kuitenkaan eroteltu yliopistoja ja ammattikorkeakouluja, vaan tarkasteltiin korkeakouluja yhtenä kokonaisuutena.

Vasalammen ja Salmela-Aron (2014, s. 13-14; ks. myös Salmela-Aro, 2018) mukaan sisäinen motivaatio on yhteydessä esimerkiksi tavoitteiden saavuttamisessa koulutusvalintojen osalta sekä työelämässä. Opiskelijoiden sitoutumisen opintoihinsa voidaan nähdä tärkeänä osana oppimista ja kehittymistä (Hu & McCormick, 2012). Kouvon ym. (2011, s. 53) mukaan kaikki yliopisto-opiskelijat eivät sitoudu opintoihinsa samalla tavalla. Heidän mukaansa sitoutumattomat opiskelijat omaavat heikot tavoitteet koskien opintoja, ja usein he ovat hakeutuneet yliopistoon sellaiselle alalle, jolle on helppo päästä sisään: Näin ollen sitoutumattomille on tärkeämpää se, että he ovat ”sisällä” yliopistossa, kuin se, että he opiskelisivat itselleen merkityksellistä alaa. Tutkimuksen mukaan humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan opiskelijat olivat heikoiten sitoutuneet opintoihinsa, kun taas vastaavasti kasvatustieteen ja oikeustieteen opiskelijat edustivat hyvää opiskeluorientoituneisuutta. (Kouvo ym., 2011, s. 53.)

Kouvo ym. (2011, s. 66-67) kertovat, että yleisin mittari opintomenestyksen seuraamiseen on tavoiteajassa valmistuminen. Opintomenestykseen vaikuttavat muun muassa aikaisempi koulumenestys sekä opiskelutyyli (Kouvo ym., 2011, s. 67). Boylen ym. (2002) tutkimuksessa selvitettiin, ettei aikaisemmin saavutettu heikompi opintomenestys estä yliopisto-opinnoissa menestymistä, vaan tärkeämpää opintomenestyksen kannalta ovat opiskelijan oma asenne ja motivaatio.

1.5 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia ammattikoulutaustaisten yliopisto-opiskelijoiden kokemuksia yliopistoon hakeutumisesta sekä yliopistossa opiskelusta. Tutkimusjoukko on rajattu sellaisiin opiskelijoihin, joilla ei ole suoritettuna lukion oppimäärää tai ylioppilastutkintoa.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisia kokemuksia ammattikoulutaustaiset yliopisto-opiskelijat kertovat polustaan ammattikoulusta yliopistoon?
2. Millaiseksi ammattikoulutaustaiset yliopisto-opiskelijat kuvailevat kokemuksiaan yliopisto-opinnoista?

2 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tämä tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen ja sen tutkimuksellinen lähestymistapa pohjautuu fenomenologis-hermeneuttiseen näkökulmaan. Kvalitatiivisen tutkimuksen päämääränä on kyetä ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä tutkimukseen osallistuvien henkilöiden näkökulmasta, ja etsiä merkityksiä esimerkiksi heidän kokemuksistaan tai ajatuksistaan, joita he tutkittavalle ilmiölle antavat (Juuti & Puusa, 2020). Huhtisen ja Tuomisen (2020, s. 297-298) mukaan fenomenologisen tutkimuksen ydinajatuksena on ymmärtää ihmisen kokemuksia juuri sellaisena, kuin ihmiset kyseisestä kokemuksesta kertovat. Laineen (2015, s. 33) mukaan hermeneuttinen ulottuvuus fenomenologisessa tutkimuksessa kumpuaa tulkinnan tarpeesta. Tulkinnan tarpeella tarkoitetaan sitä, että tutkija joutuu tulkitsemaan mahdollisimman oikealla tavalla haastateltavan sanomat asiat. Näin ollen tulkinta on riippuvainen esimerkiksi eleistä ja ilmeistä. (Laine, 2015, s. 33.)

Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 41) mukaan fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen päämääränä on ikään kuin tehdä jokin jo olemassa oleva, tunnettu asia tiedetyksi. Laine (2015, s. 31-33) kertoo fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen pyrkivän ymmärtämään jonkin tietyn kohderyhmän antamia merkityksiä tutkittavalle ilmiölle tai aiheelle, sillä kokemukset pohjautuvat merkityksistä.

2.1 Tutkimuskonteksti

Tämä tutkimus linkittyy osaksi kasvatustieteellistä tutkimusta, sivuaa aikuiskasvatustiedettä sekä tarkastelee myös ohjausalan kehittämisen kenttää. Huomio kiinnittyy lisäksi epätyypillisiin opintopolkuihin.

Tutkimus on ajankohtainen, sillä Opetus- ja kulttuuriministeriön tavoitteena on nostaa väestön koulutustasoa siten, että vuonna 2030 puolet ikäluokasta hankkivat itselleen korkeakoulututkinnon (Opetus- ja

kulttuuriministeriö, 2022). Näin ollen eletään murrosaikaa korkeakoulujen valintamenetelmien ja korkeakoulujen aloituspaikkojen lisäämisen suhteen (ks. Opetus- ja kulttuuriministeriö). Korkeakouluihin tarvitaan siis yhä enemmän opiskelijoita erilaisista taustoista.

2.2 Tutkimukseen osallistujat

Tässä tutkimuksessa osallistujat valikoitiin harkinnanvaraista otantaa ja eliittiotantamenetelmää hyödyntäen. Lisäksi hyödynnettiin lumipallo-otantaa. Eliittiotannan avulla tutkimukseen etsitään haastateltaviksi sellaisia henkilöitä, joilla koetaan olevan eniten tietoa tutkittavasta aiheesta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006).

Lähetin tutkimuspyynnön (liite 1) sosiaalisen median kautta muutamalle henkilölle, joiden pohdin kuuluvan kohdejoukkooni. Kartoitin lisäksi tutkimukseen osallistuvilta heidän tuntemiaan saman taustan omaavia henkilöitä, ja lähestyin heitä tutkimuspyynnöllä. Näiden lisäksi lähetin sähköpostitse tutkimuspyynnön eri yliopistoihin ja pyysin tutkimukseen soveltuvien henkilöiden ottavan yhteyttä minuun.

Tässä tutkimuksessa tutkittavan taustatiedot rajasivat osallistumista, jolloin taustatietojen täytyessä (ammattikoulutaustainen yliopisto-opiskelija) henkilö oli soveltuva kertomaan omista kokemuksistaan haastattelussa. Oletettavaa oli myös se, että haastatteluun päätyvät osallistumaan sellaiset henkilöt, jotka aidosti haluavat tuoda aihetta esiin ja kertoa omista kokemuksistaan.

Tutkimukseen osallistuvat henkilöt opiskelivat eri puolella Suomea. Heiltä kysyttiin esitietokysymyksiä haastattelun alussa. Näihin esitietokysymyksiin kysyttiin tutkimukseen osallistuvilta erikseen lupa vielä haastattelun alussa. Esitietokysymykset olivat: sukupuoli, ikä, opintovuosien lukumäärä nykyisessä yliopistotutkinrossa sekä aikaisempien tutkintojen määrä ja opiskeluala. Päädyin esittämään tutkimuksessa ainoastaan tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden ikähajonnan tarkan iän sijaan, jotta henkilöiden anonymiteetti vahvistuu. Lisäksi tein päätöksen ilmoittaa ainoastaan tutkimukseen

osallistuvan tiedekunnan, sillä opiskelijoilla saattoi olla hyvin spesifi tieteenala tai koulutusohjelma, josta hänet olisi voitu tunnistaa.

Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 97-99) mukaan pohdittaessa sopivaa määrää tutkimukseen osallistujiksi, tulee miettiä tutkijan käytössä olevia resursseja, kuten aikaa. Koska laadullisen tutkimuksen päämääränä ei ole etsiä yleistettävyyksiä, vaan pikemminkin ymmärtää tutkittavaa ilmiötä, on määrää olennaisempaa etsiä tutkimukseen sellaisia henkilöitä, joilla todella on mahdollisimman paljon tietoa ja omakohtaista kokemusta tutkittavasta aiheesta.

Sain yhteensä lähes 40 yhteydenottoa, opiskelijat ilmoittivat halukkuutensa osallistua tutkimukseen. Haastattelin yhteensä 13 henkilöä, joista lopulliseen tutkimukseen otin mukaan 11. Kaksi haastateltavaa rajautui ulos sen vuoksi, että he olivat päässeet yliopistoon avoimen väylän kautta. Loput 11 tutkimukseen osallistujaa olivat pyrkineet ja päässeet pääsykoevalinnan kautta yliopistoon, ja heillä kaikilla oli taustalla ammattikoulututkinto. Tutkimukseen osallistuneista kuusi oli miehiä ja viisi naisia. Osalla haastateltavista oli myös esimerkiksi toinen korkeakoulututkinto pohjalla, mutta hekin olivat hakeneet ja päässeet yliopistoon ammattikoulutodistuksella. Näin ollen syntyi taustatiedoiltaan yhteneväinen tutkimusjoukko, joiden taustatiedot on ilmoitettu taulukossa 3.

Tutkimukseen osallistuvien ikähajonta oli 21–35-vuotta. Osa tutkimukseen osallistujista oli aloittanut yliopisto-opintonsa viime syksynä, kun taas osa heistä oli jo loppusuoralla opintoja. Osallistujilla oli takanaan aikaisempia tutkintoja yhdestä kahteen.

Taulukko 3

Taustatiedot tutkimukseen osallistuneista

Sukupuoli	Opintovuosien lukumäärä nykyisessä tutkinnossa	Tiedekunta	Aikaisempien tutkintojen lukumäärä
Mies	2	Kauppätieteet	1
Mies	1	Kauppätieteet	1
Mies	1	Terveystieteet	2
Mies	1	Teologinen	1
Mies	2	Humanistinen	1
Mies	2	Perustieteet	1
Nainen	7	Valtiotieteet	1
Nainen	2	Valtiotieteet	1
Nainen	1	Valtiotieteet	2
Nainen	4	Lääketiede	1
Nainen	2	Lääketiede	2

2.3 Tutkimusaineiston keruu

Aineisto kerättiin puolistrukturoidun yksilöhaastattelun avulla. Puolistrukturoitu haastattelu antaa tutkijalle mahdollisuuden muokata haastattelun kulkua haastateltavan yksilöllisten tarpeiden mukaan (Hirsjärvi & Hurme 2001, s. 47). Haastattelussa tutkija voi ohjata keskustelua muuttuvissa tilanteissa, sekä kysyä tarkentavia kysymyksiä (Hirsjärvi & Hurme, 2001, s. 34). Lisäksi haastattelu tarjoaa tutkijalle mahdollisuuden oikaista mahdollisia väärinymmärryksiä koskien haastattelukysymyksiä (Tuomi & Sarajärvi 2018, s. 85).

Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 85-86) mukaan on sekä haastattelun että haastattelijan etu, että tutkimukseen osallistuvat saavat tietää ainakin haastattelun aiheen etukäteen. Heidän mukaansa joissain tapauksissa myös haastattelukysymysten lähettäminen etukäteen voi olla perusteltua. Tämän tutkimuksen aiheen osallistajat näkivät jo lähestyessään heitä saatekirjeellä. Haastattelukysymyksiä en lähettänyt kenellekään etukäteen, sillä halusin varmistua, että kysymykset tulevat varmasti oikein ymmärretyiksi.

Kaikilta tutkimukseen osallistuvilta kysyttiin samat haastattelukysymykset (liite 2), ainoastaan kysymysten järjestys saattoi vaihdella haastattelussa, eikä haastattelu ei vaatinut keneltäkään tutkimukseen osallistuvilta mitään ennakkovalmistautumista.

Kaikki haastattelut toteutettiin vuoden 2022 aikana etähaastatteluna Zoom, Teams- tai Meet -alustan kautta sovittuna ajankohtana, ja ne tallennettiin ulkoiselle tallennuslaitteelle. Yhden haastattelun kesto vaihteli noin viidestätoista minuutista neljäänkymmeneen minuuttiin. Haastatteluun osallistuneet saivat kertoa kysymyksiin juuri sen verran, kuin he itse halusivat ja tätä heille myös painotettiin haastattelun alussa. Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä noin 51 sivua (fontti Times New Roman ja riviväli 1,5).

2.4 Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä, joka on yksi käytetyimmistä analyysimenetelmistä laadullisessa tutkimuksessa (Puusa, 2020, s. 148). Tässä tutkimuksessa on sovellettu erityisesti Tuomen ja Sarajärven (2018) ohjeita.

Litteroituja aineistoja käytiin aluksi läpi useita kertoja, jonka aikana aineistosta poistettiin mahdolliset tunnistetiedot. Huolellinen litterointi lisää myös tutkimuksen luotettavuutta, vaikka täysin kaikkea haastattelun aikana ilmenneitä sanallista tai sanatonta ilmaisua on mahdotonta tuoda kirjoitettuun muotoon (Alasuutari, 1999).

Tämän jälkeen aineistoa alettiin pelkistämään eli redusoidaan, jolloin aineistosta saatiin olennaisimmat asiat tiiviimpään muotoon (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s.114). Apuna redusoinnissa käytettiin värikoodausta. Värikoodauksessa aineistosta lähdettiin poimimaan asioita, jotka liittyivät tutkimuskysymyksiin. Myöhemmin myös molempien tutkimuskysymysten alla eroteltiin samankaltaisia teemoja omiksi kokonaisuuksiksi. Redusoinnin jälkeen aineisto ryhmiteltiin eli klusteroitiin (ks. Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 122), jolloin samaan teemaan liittyvät asiat yhdistettiin ja näistä nimettiin aineiston perusteella pelkistetyt ilmaukset. Lopuksi nimettiin pääluokat, jolloin käsitteellistettiin aineisto, eli abstrahoitettiin (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 122).

Haastateltavat kertoivat erilaisia kokemuksia polustaan yliopistoon ja kuinka heidän hakuprosessinsa oli sujunut. Pääluokkia ensimmäiseen tutkimuskysymykseen liittyen muodostui aineistosta neljä; opintomenestys ja motivaatio, opinto-ohjaus, hakuprosessi, sekä opiskeluala.

Toiseen tutkimuskysymykseen, jossa selvitettiin ammattikoulutaustaisten yliopisto-opiskelijoiden kokemuksia yliopistossa opiskelusta, pääluokkia muodostui yhteensä kolme; ulkopuolisuus, tunteet ja opintojen sujuminen.

Taulukko 4

Esimerkki aineiston analyysistä, mukailen Tuomi & Sarajärvi (2018)

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Pääluokka
<i>ammattikoulusta ei suoraan sanottuna kauheesti kehotettu (5)</i>		
<i>no en muista et ois mitenkään kehotettu ammattikoulusta jatkamaan niinku opintoja. (4)</i>		
<i>mun mielestä siellä ei oikein kehotettu yhtään mihinkään jatko-opiskeluun (2)</i>	Jatko-opinnot	Opinto-ohjaus
<i>ammattikoulussa kyl puhuttiin niinku ammattikorkeista, että mitä vaihtoehto oli, mut ei silleen paljon (11)</i>		
<i>en tehny avoimessa enkä käyny mitään valmennuskursseja et mul oli semmonen materiaali minkä mä ostin ihan sen takia koska mul ei ollu niit lukiokirjoja (8)</i>		
<i>ei mulla ollu niinku valmennuskurssia, et mul oli vaan ne kirjat pdf-muodossa ja ja näin ja sitä kautta sitten niinku valmistauduin (6)</i>	Pääsykokeisiin valmistautuminen	Hakuprosessi
<i>joo sekä että (valmennuskurssi ja avoimen opinnot) (10)</i>		
<i>joo en oikeestaan hakenu ees mihinkään muualle (5)</i>		
<i>joo siis pääsin opiskelemaan tätä alaa mitä just ykkösenä toivoin (4)</i>	Hakutoive	Opiskeluala
<i>joo mä kyl pääsin heti (11)</i>		
<i>oli ykkönen joo (10)</i>		

Taulukossa 4 on kuvattu analyysiprosessia ensimmäiseen tutkimuskysymykseen liittyen. Taulukkoon on nostettuna esiin lainauksia

aineistosta, joista on ensin muodostettu pelkistetyt ilmaukset ja lopuksi nimetty yhteiset pääluokat.

2.5 Eettiset ratkaisut

Tutkimuksen luotettavuus kulminoituu tutkimuksen uskottavuuteen, luotettavuuteen ja eettisyyteen (Puusa & Juuti, 2020). Nämä tavoitteet on mahdollista saavuttaa noudattamalla yleisesti hyväksytyjä tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita (TENK, 2023), joita ovat muun muassa tutkijan noudattama huolellisuus koko tutkimusprosessin aikana, avoimuus sekä toisten tutkijoiden kunnioittaminen (Kuula, 2011). Lisäksi ihmistieteissä tulee kunnioittaa tutkimukseen osallistuvan itsemääräämisoikeutta sekä huolehdittava heidän yksityisyydestään ja tietosuojasta (Kuula, 2011).

Kuulan (2011) mukaan itsemääräämisoikeudella viitataan esimerkiksi ihmisen mahdollisuuden valita, haluaako hän osallistua tutkimukseen. Tätä varten hänen on saatava ennakkoon tarpeeksi tietoa tutkimuksesta. Tässä tutkimuksessa kirjoitin osallistujille lyhyen saatekirjeen, jossa kerroin pääpiirteittäin tutkimuksen tarkoituksesta ja toteutuksesta. Näin ollen tutkimukseen pyydyt henkilöt saivat jo ennen suostumustaan tiedon siitä, minkälainen tutkimus on kyseessä.

Kuula (2011) kertoo tutkittavien yksityisyydestä kiinnittämisen tarkoittavan eritoten sitä, että tutkittavilla on itsellään päätäntävallat siitä, mitä tietoja he haluavat itsestään tutkimukseen antaa. Myöskään tutkimukseen osallistuvien henkilöllisyydet eivät saa paljastua tutkimuksesta, eli he eivät saa olla tunnistettavissa kertomuksiensa perusteella. Tässä tutkimuksessa osallistujilta kerättiin henkilötiedoista ikä ja sukupuoli. Kuitenkin päädyttiin ratkaisuun, jossa ikä esitettiin tutkittavien taustatiedoissa ikähajontana, eikä yksittäisen henkilön ikää yhdistetty esimerkiksi sukupuoleen. Lisäksi keneltäkään tutkimukseen osallistuneelta henkilöltä ei kerätty suoria tunnistetietoja, kuten nimeä tai osoitetta.

Laadullisen tutkimuksen ei odoteta olevan koskaan täysin objektiivista, vaikka se ihanne ja pyrkimys toki onkin. On kuitenkin todettava, että täydelliseen objektiivisuuteen pääseminen on mahdotonta, joten tärkeämpää on tiedostaa tutkijana oma asema ja ajatuksensa sekä raportoitava tutkimuksen teosta huolellisesti myös oma subjektiivisuutensa huomioiden. (Puusa & Juuti, 2020.)

Tutkimukseen osallistuville lähetettiin tiedote tutkimuksesta ja tietosuojailmoitus, josta selvisi muun muassa tutkimuksen tarkoitus ja tutkittavien tietojen käsittely sekä aineiston hävittäminen. Litteroitu haastatteluaineisto säilytettiin salasanoin suojatussa tietokoneessa, jonne vain tutkimuksen tekijällä oli pääsy. Tutkija teki lisäksi litterointivaiheessa ratkaisun jättää kaikki mahdolliset tunnistetiedot pois aineistosta, jotta anonymiteetti varmistuu.

Tutkija ei tuntenut entuudestaan ketään tutkimukseen osallistujaa, joten kaikki tutkittavat olivat tasavertaisessa ja puolueettomassa asemassa tutkijaan nähden.

3 TULOKSET

Tässä osiossa esitellään tämän tutkimuksen tulokset. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastataan alaluvussa 3.1 ja toiseen tutkimuskysymykseen vastataan alaluvussa 3.2.

3.1 Polku yliopistoon

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä selvitettiin ammattikoulutaustaisten yliopisto-opiskelijoiden kokemuksia heidän polustaan yliopistoon. Aineistosta poimittiin tähän liittyen neljä isompaa teemaa. Eskolan (2015) mukaan tutkijan on valittava joko mielenkiintoisimpien asioiden esittäminen aineistosta tai puolestaan koko aineiston kuvaaminen tasapuolisesti, jolloin tutkija päätyy laadullisen tutkimuksen osalta yleensä ensimmäiseen vaihtoehtoon. Tässä tutkimuksessa aineistosta poimitut teemat olivat opintomenestys ja motivaatio, opinto-ohjaus, hakuprosessi, sekä opiskeluala. Nämä ovat esitetty kuviossa 1.

Kuvio 1

Ammattikoulutaustaisten yliopisto-opiskelijoiden kokemuksia polustaan yliopistoon

Opintomenestystä ja motivaatiota kartoitettiin tutkimukseen osallistuvilta niin peruskoulun ajoilta kuin ammattikoulusta. Osalla tutkittavista koulunkäynti oli sujunut ongelmitta, kun taas osalla haasteita ilmeni enemmän. Koulussa hyvin menestyneet osallistujat kokivat koulunkäynnin helpoksi, eikä heidän tarvinnut ponnistella suuremmin hyvien arvosanojen saamiseksi.

Peruskoulussa syitä heikkoon koulumenestykseen tai motivaation puutteeseen taas mainittiin esimerkiksi lukihäiriö tai keskittymiskyvyn vaikeudet. Toisaalta taas lukihäiriö tai keskittymiskyvyn vaikeudet eivät kaikissa tapauksissa tarkoittaneet heikkoa koulumenestystä, mutta nämä asiat koettiin kuitenkin vaikeuttaneen hyvien arvosanojen saamista. Motivaatio saatettiin myös kokea hyväksi vielä alakoulun puolella, mutta siirryttäessä yläkouluun, se heikkeni.

No mä olin kyl tosi öö sellanen hyvä koulussa, kympin tyttö aika semmonen niinku tota öö perfektionistiki niinku ala-asteella varsinki (osallistuja 7)

Joo tota peruskoulussa se niinku aluks suju tosi hyvin sillee tai niinku että ihan hyvin tota mutta sit yläasteella se rupes vähä menee huonommin ja semmonen motivaatio rupes just vähän tota olee huonompi siin vaiheessa (osallistuja 5)

No peruskoulussa mul on ollu aika paljon vaikeuksia monissa lukuaineissa. mä oon ollu matikan tukiopetuksessa ihan varmaan niinku ekast luokast lähtien ja sitte kans kielissä on ollu vaikeuksia mut mulle ei ikinä silleen peruskouluaikana selvitetty varsinaisesti mitään niinku näitä oppimisvaikeuksia tai et mä en saanu mitään diagnoosia (osallistuja 4)

Ammattikoulussa opintomenestys ja motivaatio kulkivat yleensä käsi kädessä. Jos opiskelija koki opinnot kiinnostaviksi ja oli motivoitunut opiskelemaansa alaa kohtaan, se yleensä poiki hyvää opintomenestystä. Jos taas ala ei kiinnostanut ja opiskelija ei ollut motivoitunut, näkyi se heikompana opintomenestyksenä. Osa koki ammattikoulun myös tarjonneen liian vähän haastetta, jolloin opiskeluun ei tarvinnut panostaa. Tämä heikensi osaltaan opiskelumotivaatiota.

siellä sitte tuli vähän yllätyksenä se, että siellä ei mitään oikeastaan opiskeltu, että se meni enemmän semmoseks käytäväpainiks joka päivä se opiskelu (osallistuja 2)

no ei kyllä sujunu erityisen hyvin, sanoisin et sielläkin oli vähän semmonen niinku sama huono asenne että kokeillaan nyt vaan olla siellä ja päästään kurseista läpi jaa.. ei ne asiat nyt hirveesti silleen kiinnostanu (osallistuja 6)

opinnot huomasiin sitte, että suju tosi hyvin, että ehkä se oli se hetki, kun oli motivaatiota siihen opiskeluun ja käytti siihen aikaa niin pääs paljon helpommalla, kun monet muut (osallistuja 8)

Opinto-ohjaus oli toinen teema, jonka nostin aineistosta esiin. Haastattelussa kysyttiin tutkimukseen osallistuvilta, kehoitettiin heitä ammattikoulusta hakemaan jatko-opintoihin. Selvisi, että kenellekään ei oltu ammattikoulussa puhuttu mahdollisuudesta hakea yliopistoon, eivätkä kaikki tätä mahdollisuutta itse aluksi tiesivät. Sen sijaan osalle oli kerrottu mahdollisuudesta jatkaa ammattikorkeakouluun ”omalle” alalle, eli saman alan jatko-opintoihin (esimerkiksi kokin opinnoista restonomiksi). Yleisempää oli kuitenkin se, ettei jatko-opintoihin kannustettu jatkamaan. Jotkut osallistujista olivat ottaneet yliopisto-opinnot itse puheeksi opinto-ohjaajan kanssa.

öö ammattikoulussa kyl puhuttiin niinku ammattikorkeista, että mitä vaihtoehtoi oli mut ei silleen paljon. (osallistuja 11)

ammattikoulusta ei suoraan sanottuna kauheesti kehoitettu mut mä itte mul oli se selvä siinä vaiheessa et mä haluun hakee. (osallistuja 5)

no en muista et ois mitenkään kehoitettu ammattikoulusta jatkamaan niinku opintoja. (osallistuja 4)

kyl mä sieltä sain itseasiassa sitten et myöhemmin et et tuli niinku ilmoituksia et tämmössii erikoisammattitutkintoja oli tarjolla. ...mä kävin monta kertaa puhumassa opon kanssa asiasta. hän tuki minua ehdottomasti siis siinä asiassa niinkun mä kysyin paljon häneltä ja sit kun mä olin valmistunu ni oisinko käyny kaks kertaa vielä sen opon luona juttelemassa asioista, miten haku menee sun muuta. (osallistuja 1)

Osallistajat kertoivat eriäväisiä kokemuksia yliopiston hakuprosessiin liittyen. Hakuprosessilla tarkoitetaan tässä tapauksessa hakemista ammattikoulusta yliopistoon ja käsittää myös pääsykokeet sekä niihin valmistautumisen. Kaikki osallistajat olivat hakeneet yliopistoon päävalinnan kautta ammatillisen perustutkinnon taustakoulutuksella ja he osallistuivat yliopiston pääsykokeisiin. Moni osallistujista koki hakuprosessin jollain tapaa haastavaksi ja työlääksi. Toisaalta taas muutama kertoi hakuprosessin sujuneen yllättävän kivuttomasti.

joo mun kohdalla kyllä tosi helposti, että tavallaan se meni sinne kaikkien sivussa sitten joku periaatteessa, ku on nää kaikki hakukohteet kuitenkin oli niin kun aineistokoe että ei

mitään tavallaan ennakko materiaalia tai jotain kirjoja yms. niin sit se on tavallaan oli tosi helppo. (osallistuja 3)

no siis kyl mun piti opiskella ihan tosi paljon jaa mut mut se kuitenkin tuntu tosi hyvältä niinku et mul oli selkee tavote ja mä pystyin joka päivä tehä työtä sen eteen. (osallistuja 6)

se oli varmaan miten mä sanoisin.. jos olisi yhtään haastavampi, ehkä en onnistuisi eli se oli just mun rajalla. (osallistuja 9)

siis oli tosi raskas kyllä niinku koin et se on ollu se vaikein osa niinku et ei se yliopistossa opiskelu oo läheskää niin haastavaa ku se itse hakeminen. (osallistuja 4)

Osallistujajoukko jakautui kahtia sen suhteen, oliko ennen yliopistoon pääsemistä suoritettu avoimen yliopiston opintoja tukemaan hakemista tai hankittu valmennuskurssi. Puolet osallistujista olivat suorittaneet ennen yliopistoon pääsemistä avoimen yliopiston opintoja tai valmennuskurssin kun taas puolet eivät olleet näitä tapoja hyödyntäneet lainkaan.

mä vaan pänttäsin niit ennakkomateriaaleja tosi paljon. (osallistuja 5)

mä tein avoimen kautta yhden kurssin ja sitten tosiaan kävin valmennuskurssin, mä kävin sen molempina hakukertoina et mä toisella hakukerralla sitte pääsin sisään niin kävin sen valmennuskurssin sitte niinku kaks kertaa ja koin kyllä et siit oli itselle hyötyä (osallistuja 4)

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen viimeiseksi alaluokaksi muodostui opiskeluala. Kartoitin tutkimukseen osallistuvilta, olivatko he päässeet juuri toivomalleen alalle opiskelemaan, vai oliko valittu ala sellainen, mihin he joutuivat kenties ”tyytymään”. Yhtä osallistujaa lukuun ottamatta kaikki olivat päässeet ensisijaiseen hakukohteeseensa ja opiskelivat juuri sillä toivomallansa alalla. Tämä yksi osallistujista oli päässyt opiskelemaan toisena hakutoiveena olevaa alaa, mutta totesi tämän olleen oikea ja hyvä päätös, että näin oli käynyt.

oli ykkönen joo (osallistuja 10)

joo en oikeestaan hakenu ees mihinkään muualle tää oli se mihin halusin hakee ja sinne pääsin (osallistuja 5)

joo siis pääsin opiskelemaan tätä alaa mitä just ykkösenä toivoin (osallistuja 4)

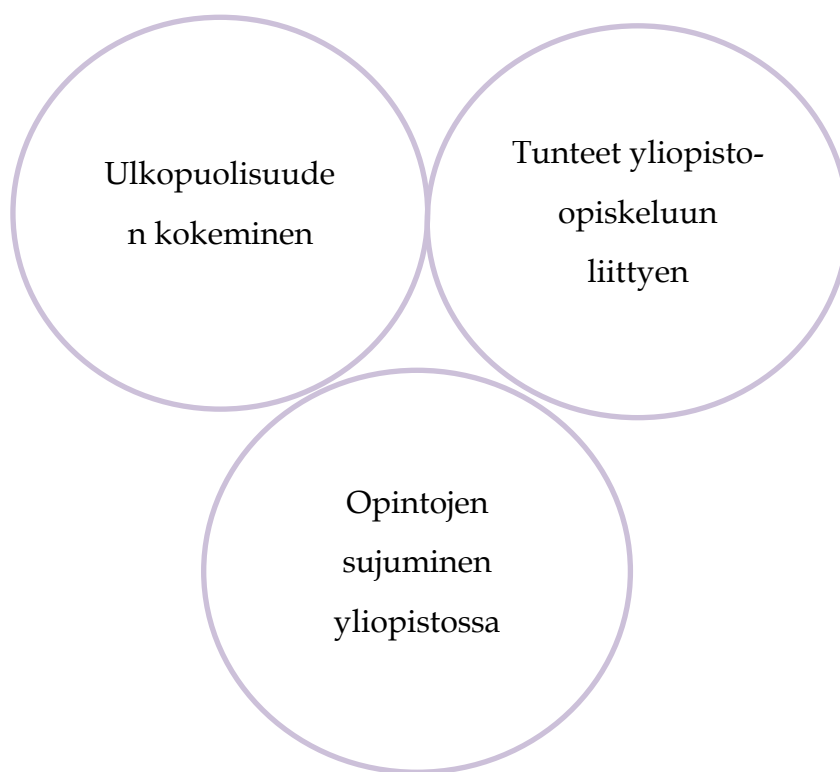
joo mä kyl pääsin heti, siis pääsin sinne tota mun linjalle (osallistuja 11)

3.2 Opiskelu yliopistossa

Toisessa tutkimuskysymyksessä pyrittiin selvittämään millaiseksi ammattikoulutaustaiset yliopisto-opiskelijat kuvailevat kokemuksiaan yliopistossa opiskelusta. Tähän teemaan liittyen aineistosta poimin kolme isompaa teemaa, jotka olivat ulkopuolisuus, tunteet ja opintojen sujuminen. Teemat on koottu kuvioon 2.

Kuvio 2

Ammattikoulutaustaisten yliopisto-opiskelijoiden kokemuksia yliopistossa opiskelusta

Selvisi, että osa haastateltavista koki ulkopuolisuuden tunteita ammattikoulutaustastaan johtuen, osa taas ei. Kaikki osallistujat tiedostivat sen, että he olivat marginaaliryhmä opinnoissaan, mutta se ei itsessään aiheuttanut ulkopuolisuuden tunteita. Erilainen tausta saatettiin kuitata myös huumorin keinoin.

ainakin siis erilaisuuden tunnetta et melkeen onkohan aino kuka ei oo käyny lukiota (osallistuja 10)

ööm jonkun verran (osallistuja 11)

ei mulla oikeestaan oo, että ainut on et jos joku puhuu minkäläistä on ollu lukiossa ni sitte määhä aina vaan naureskelen että niinpä (osallistuja 2)

Useampi haastateltavista kuitenkin kertoi, että yliopisto-opettajien ja professoreiden tahoilta kuulee paljon puhetta, joka liittyy ”yleistävään lukiopuheeseen”, eli ensisijaisena oletuksena heillä on se, että yliopistoon tulleet ovat käyneet lukion. Tämänkaltainen puhe voitiin nähdä eriarvoistavana, sillä oletuksena oli, että opettajat tiedostavat opiskelijoiden erilaiset taustat, eivätkä koita lokeroita heitä yhteen muottiin.

yliopistossa ei kauheen hyvin opettajat myöskään tai professorit tiedosta sitä, että siel on opiskelijoita erilaisista taustoista ja tosi usein jotenkin kuulee sellasta puhetta, että tai se on niinku se normi oletus, että et jokainen on ylioppilas ja se on se reitti, niin se tuntuu pahalta, että se asia sit välillä jotenki ohitetaan, että et ei kaikki oo ylioppilaita (osallistuja 4)

kyl mä huomaan sen et aika niinku tota kyl se on niinku perus oletus, että ehkä silleen proffilla on, että joku on käynyt lukion. Kyl tulee paljon sellasia niinku jotenki sivulauseessa kuten ehkä lukiota muistatte (osallistuja 7)

Ulkopuolisuuteen liittyvissä puheissa toistui myös muiden opiskelijoiden arvostus ammattikoulutaustaista yliopisto-opiskelijaa kohtaan. Koska ammattikoulutaustaiset yliopisto-opiskelijat ovat selkeä vähemmistö, kansaopiskelijat olivat olleet enemmän positiivisesti yllättyneitä heidän sisäänpääsyään yliopistoon. Kenelläkään ei ollut sellaista kokemusta, että toiset opiskelijat olisivat esimerkiksi syrjineet tai muutoin suhtautuneet heihin eri tavalla erilaisesta taustasta johtuen. Osallistujat olivat myös pääsääntöisesti avoimesti kertoneet omasta taustastaan, etenkin silloin, mikäli aiheita oltiin sivuttu.

en koe, että tarvis hävetä sitä et mä oon tullu ammattikoulusta ja enemmän ylipäättään siihen asiaan suhtaudutaan niinkun positiivisesti ja ollaan yllättyneitä et et et joku on päässy amiksesta...- se on ollu enemmän niinku se suhtautuminen asiaan (osallistuja 1)

kyllä niinku se on ollu ihan hieno huomata et kyl sit siihen asiaan usein ihmiset suhtautuu tosi silleen ihmiset saattaa olla yllättyneitä mut, että usein myös siitä tulee semmonen reaktio, että ihmiset jotenkin kunnioittaa hirveästi ja ihailee sitä et wau et ootpa hienosti sitten et oikeesti et eks sä oo käynyt lukioo (osallistuja 4)

oon saanu ainaki ite saanu niinku yliopistokavereilta semmosta jopa pientä arvostusta et oon tullu vähän erilaisen reitin kautta ja ei oo kyllä mitään semmosia negatiivisia tuntemuksia siitä, että on vähän eri tavalla päätyne tänne, ku lopulta ollaan samalla viivalla kaikki (osallistuja 2)

Tutkimukseen osallistuvilta kysyttiin millaisia tunteita he ovat kokeneet päästessään opiskelemaan yliopistoon, ja ovatko tunteet pysyneet samoina opintojen edetessä. Tunteiden kirjo ja vaihtelu oli suurta. Joillakin päällimmäisinä tunteina olivat positiiviset tunteet, kuten ilo ja ylpeys. Näitä positiivisia tunteita aiheuttivat etenkin itsensä ylittäminen ja unelmien opiskelupaikan saaminen.

no olin todella innoissani tietysti koska vähän niinku pienesti niinku unelmista tuli totta. (osallistuja 2)

no olin mä tosi fiiliksissä ja siis siitä että sai sen tietää siitä koulupaikasta ni oli se tota ihan tosi ihanaa ja tunteellistakin (osallistuja 7)

Kaikki eivät kuitenkaan kokeneet pelkästään positiivisia tunteita, vaan joukkoon mahtui myös epävarmuutta ja pelkoa tulevasta. Yksi osallistujista kuvasi, kuinka hän oli ennakoanut ja valmistautunut siihen, että työmäärä tulee olemaan ensimmäisen vuoden aikana kova. Yksi osallistuja oli puolestaan valmis lopettamaan opinnot joka toinen viikko koko ensimmäisen vuoden aikana, sillä koki sen liian haastavaksi, mutta kaikesta huolimatta hän päätti jatkaa opintojaan. Muutama osallistuja kuvasi, kuinka he epäilivät omien taitojensa riittävyttä yliopistossa ja kokivat, että he joutuivat ikään kuin todistelemaan sitä, että he kuuluvat yliopistomaailmaan ja pystyvät pärjäämään siellä. Omia kykyjä saatettiin lisäksi opintojen alkuvaiheessa epäillä ja pohtia oman koulutustaustan vaikutusta opinnoissa menestymiseen. Muutamien kokemuksissa kuului niin kutsuttu huijarisyndrooma, jolloin henkilö ei itse luota omiin kykyihinsä tai saavutuksiinsa menestyksistä huolimatta.

no kyl siinä oli semmonen tosi kova jännitys et mitä siit nyt oikeen tulee, että et oli just kuullu kaiken maailman pelotteluja et yliopistossa on niin paljon rankempaa ja siel pitää oikeesti lukee ja näin pois päin (osallistuja 5)

sit eka tunne oli se että se työmäärähän on ekana vuonna tosi kova. (osallistuja 10)

mä niinkun jotenki kuumeisesti myös samalla mietin sitä et apua mitä jos mä pääsen ni sit mun täytyy oikeesti alottaa ne opinnot ja se oli vähän semmonen paniikinomainen tunne tietyl tavalla myös että vaikka hirveesti toivo että saa opiskelupaikan ni samalla oli tosi paniikissa siitä että tuunko mä oikeesti niinku selviämään siitä ja et mitä jos se onkin niinku hirveen haastavaa (osallistuja 4)

alussa niin oli paljon semmosta no niinkun epäilin itseäni ja omia taitojani paljon (osallistuja 6)

mä ekan puoltoista vuotta halusin lopettaa ne opinnot ni tai ainaski ekan vuoden ni mä olin ihan sillee joka toinen viikko ainaski joka kerta, ku tenttiviikko tuli mä olin sillee et mä haluan lopettaa tän opiskelun et tää on iha tää on ihan liian vaikeeta (osallistuja 11)

joo se osittain oli semmosta tunki olevansa hieman silmätikku koska just kun oli tää et ihmiset ties, että mä oon se amis et öö mä koin vähän painetta, että mun on pakko menestyä et varsinki alkuun aatteli et se ois ollu mulle paljon isompi juttu varmaan saada jostain hylättyä, kun monelle muulle koska mä aattelin et jos mä saan hylättyä se laitetaan mun amistaustan piikkiin eikä esim sen takia et olen ollut liikaa opiskelijatapahtumissa enkä ole ehtinyt lukea (osallistuja 8)

Selvisi, että keskimäärin kaikkien haastateltavien kokemat tunteet olivat tasoittuneet opintojen edetessä. Etenkin negatiivisten tunteiden kokemukset olivat poistuneet ja usko itseen ja omaan osaamiseen löytynyt. Nämä epäilykset omia kykyjä kohtaan olivat lieventyneet monilla jo ”alkushokin” jälkeen, mutta osalla tilanteen tasoittuminen vei pidempään. Oman opiskelutyylin löytäminen ja opintomenestyksen saavuttaminen ruokkivat myös itseluottamusta.

pikkuhiljaa on saanu sellasta varmuutta opinnoissa et just se ehkä on motivoinu ku on saanu kuitenkin niinku hyviä arvosanoja kurseista sit on jotenkin niinku oivaltanu et okei että kyl mä niinku osaan ja kyl mä pystyn tähän ja just ehkä se et on löytäny niitä omia semmosii opiskelutekniikoita (osallistuja 4)

aika nopeesti mä niinkun tajusin et mä meen niinkun mähän pärjään hyvin (osallistuja 6)

mä oon vähä enemmän löytäny sen mun oman tyylin opiskella ni se helpottu (osallistuja 11)

Viimeiseksi teemaksi nostin aineistosta opintojen sujumisen, jolla tarkoitetaan haastateltavien kokemuksia siitä, miten heidän opintonsa ovat yliopistossa sujuneet. Selvisi, että kaikilla tutkimukseen osallistuvista oli mieluinen opiskeluala ja he kokivat opinnot mielekkäänä. Kenelläkään tutkimukseen osallistuneista ei ollut aikeita vaihtaa opiskelualaa. He myös kokivat pärjäävänsä opinnoissa hyvin, vaikka hyppäys ammattikoulusta yliopistoon olikin tuntunut isolta ja opiskelu yliopistossa koettiin todella erilaiseksi kuin aikaisemmat opinnot. Opintojen yliopistossa koettiin olevan paljon teoreettisempaa, kuin mihin ammattikoulussa oli tottunut.

no siis on sujunut erittäin hyvin, tosi mielekästä... --mä oon sata prossaa oikeella alalla ja tää on paras päätös mitä mä oon koskaan tehny mun elämässä (osallistuja 6)

tosi hyvä ja tosi hyvältä tuntuu tota nyt se aihe on semmonen mikä kiinnostaa ja toi ala. (osallistuja 5)

no siis mä oon tosi motivoitunu tähän omaan alaan et kiinnostaa tosi paljon ja sitä kautta myös on sitten tuntunu silleen hyvältä ja luonnolliselta (osallistuja 10)

se että ammattikoulust menee jonneki yliopistoon ni onhan se ihan eri kaks eri maailmaa että mennää semmosest tekemällä oppii siihe että lukemalla oppii ni onhan se iso ero (naurahtaa) (osallistuja 11)

joo onhan tää paljon abstraktimpaa kun mikään mitä mä oon niinku aikasemmin luku (osallistuja 7)

4 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa ammattikoulutaustaisten yliopisto-opiskelijoiden kokemuksia yliopistoon hakeutumisesta sekä yliopistossa opiskelusta. Koska etenkin yliopistojen päävalinnassa ammattikoulutaustaisten opiskelijoiden on todettu menestyvän heikosti (ks. Haltia ym., 2017), tutkimuksen kohderyhmä koski juuri tuota marginaalista joukkoa. Tällaista tutkimusta ei ole juurikaan tehty, joten tutkimus toi uutta näkökulmaa ammatillisen koulutuksen suorittaneiden yliopisto-opiskelijoiden kokemuksista. Yhteydenottojen runsas määrä lähettämäni tutkimuspyyntöä koskien kertoo myös osaltaan tämän tutkimuksen tärkeyden.

4.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tutkimuksessa selvisi, että tutkimusjoukko ammattikoulutaustaisten yliopisto-opiskelijoiden osalta oli hyvin heterogeeninen joukko niin ikänsä kuin opiskelualan valinnan suhteen. Poiketen aikaisemmasta tutkimuksesta (ks. Haltia ym., 2017), tässä tutkimuksessa oli mukana myös opiskelijoita sellaisilta yliopistoaloilta, joita on pidetty ammattikoulutaustaisilta opiskelijoilta ”suljettuina”, esimerkiksi lääketiede. Havaintona tästä voidaan pitää sitä, että myös ”elitistiset” alat ovat saavutettavissa erilaisista taustoista käsin, vaikkakin se harvinaisempaa on.

Moninaisuus näkyi myös esimerkiksi opintomenestyksen ja motivaation tarkastelussa ammatillisen koulutuksen aikana. Hyvän motivaation koettiin ruokkivan onnistumisia ja sitä kautta opintomenestys parani, kun taas heikko motivaatio tai kiinnostuksen puute johti yleensä heikompiin arvosanoihin. Solareksen ym. (2015) mukaan motivaation vaikutusta on tutkittu ammatillisissa koulutuksissa suhteellisen vähän, mutta on todettu esimerkiksi kaveripiiriin vaikuttavan opiskelumotivaatioon sekä positiivisesti että negatiivisesti.

Selvisi myös, ettei aiempi heikko koulumenestys tai motivaatio välttämättä jatku samanlaisena korkea-asteella, vaan oikean alan löytyessä asetelma voi täysin muuttua. Tätä tulosta tukee myös Boylen (2002) tutkimus. Voidaanko kuitenkin päätellä nykyisten yliopistojen valintamenetelmien pohjautuvan juurikin siihen, että toisella asteella saavutettu opintomenestys on tae myös korkea-asteella opintomenestykselle, sillä Karhusen ym. (2022) raportin mukaan ylioppilastodistuksella valittavia korkeakouluopiskelijoita valitaan opiskelijoiksi yhä enemmän. Tässä tutkimuksessa kuitenkin kaikki osallistujat kokivat menestyneensä yliopisto-opinnoissa hyvin riippumatta siitä, miten heidän toisen asteen opintonsa olivat sujuneet.

Rinne ym. (2008) toteavat, että varttuneempien yliopisto-opiskelijoiden kohdalla opintoihin sitoudutaan paremmin ja valittua alaa vaihdetaan harvemmin. Tämän tutkimuksen perusteella näyttäisi siltä, että myös ammattikoulutaustaiset yliopisto-opiskelijat sitoutuvat opintoihinsa todella hyvin. Johtuuko asia sitten iästä vai siitä, että usein ammattikoulutaustaiset opiskelijat joutuvat tekemään yliopistopaikan eteen usein niin paljon työtä, että he saavuttaessaan opiskelupaikan pitävät siitä kaikin tavoin kiinni. Voisi myös olettaa, että ammattikoulutaustaiset opiskelijat ovat lähes varmoja valitsemastaan alasta, sillä heidän mahdollisuutenansa ei ole hyödyntää valintakoeuudistuksen tarjoamaa todistusvalintaa yliopistohaussa ja hakea sen myötä moniin eri kohteisiin, vaan he joutuvat osallistumaan pääsykokeisiin. Tässä tutkimuksessa kukaan osallistujista ei ollut aikeissa vaihtaa opiskelualaa ja he olivat valintaansa erittäin tyytyväisiä. Myös Piesanen (2005) tutkimus tukee tätä tulosta. Hänen tutkimuksensa mukaan 95 % ammattikoulutaustaisista yliopisto-opiskelijoista oli tyytyväisiä opiskelualansa valintaan (Piesanen, 2005).

Tässä tutkimuksessa selvisi lisäksi, että tunteiden kirjo aloittaessa yliopisto-opinnot oli todella laaja. Osa koki valtavaa iloa ja riemua, kun taas osan tunteet olivat pelokkaita tai jännittyneitä. Nämä tunteet ovat usein läsnä jokaisen aloittavan opiskelijan elämässä, mutta stereotyyppioista johtuen ne voivat olla ammattikoulutaustaisilla voimakkaampia. Omasta osaamisesta saatettiin kokea myös epävarmuutta. Tätä tulosta tukee myös esimerkiksi Amis 2022-tutkimus,

jossa selvisi, että ammattikoulutaustaisiin opiskelijoihin liitetään edelleen herkästi negatiivissävytteisiä stereotypioita, joka voi heijastua myös heidän omiin asenteisiinsa (Osku ry). Tämän tutkimuksen mukaan tunteiden kuitenkin koettiin tasoittuneen opintojen edetessä ja opintojen koettiin sujuvan nykyisellään hyvin yliopistossa. Myös epävarmuus omista kyvyistä poistui opintojen edetessä.

Osa tutkimukseen osallistuneista koki ulkopuolisuutta johtuen ammattikoulutaustasta, osa taas ei ilmiötä ollut havainnut omalla kohdallaan. Toisten opiskelijoiden suhtautuminen ammattikoulutaustaisiin yliopistopuolustajiin koettiin hyvänä. Tutkimukseen osallistuneet olivat kuitenkin huomanneet, että etenkin yliopiston opettajien puheissa saatettiin yleistää opiskelijoiden lukiotaustaa.

Ammattikoulutaustaisten opiskelijoiden mahdollisuus pyrkiä yliopistoon on puhututtanut myös mediassa. Esimerkiksi Iltä-Sanomien (Ropponen, 2010) uutisessa ammatillisen oppilaitoksen opinto-ohjaajan näkemyksen mukaan muodollinen pätevyys on eri asia kuin se, että opinnoissa pärjäisi tai että niihin olisi ammatillisen koulutuksen jälkeen valmiuksia. Juuri tässä piilee iso ristiriita Suomen koulutuksen tasa-arvoisella kentällä. Esimerkiksi Australiassa teetetyn tutkimuksen mukaan ammattikoulu antoi opiskelijoiden mielestä hyvät valmiudet jatkaa yliopistoon (Barber ym., 2015), mutta sama tilanne ei näytä olevan Suomessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2022) tavoitteena on väestön korkeakoulutusasteen parantaminen siten, että vuonna 2030 vähintään puolet (50 %) nuorista aikuisista suorittaa korkeakoulututkinnon (Opetus- ja kulttuuriministeriö). Näin ollen myös ammatillisen koulutuksen suorittaneet tulee ohjata hakemaan korkeakoulutuksen pariin, mukaan lukien yliopistot, mikäli he kokevat haluavansa opiskella korkeakoulututkinnon. Tämän tutkimuksen perusteella jatko-opintoihin ei kuitenkaan pääsääntöisesti kannustettu, tai jatko-opinnot nähtiin kapea-alaisesti oman alan jatko-opintoina ammattikorkeakoulussa.

Nyt kuitenkin Valtiovarainministeriössä on esitetty ammatillisesta koulutuksesta leikkaamista siten, että yleissivistävät oppiaineet olisivat vapaaehtoisia ja koulutus lyhennettäisiin kahteen vuoteen (Holmberg ym., 2023). Tämä esitys voidaan nähdä kuitenkin hyvin ristiriitaisena, sillä se vaikuttaisi etenemismahdollisuuksiin ammattikoulusta yliopistoon. Valtiovarainministeriön budjettipäällikön mukaan ammattikoulusta ei tyypillisesti kuitenkaan jatketa yliopistoon (Holmberg ym., 2023), mutta voisiko osasyynä olla myös tiedon puute hakukelpoisuudesta?

Usealla tästä mahdollisuudesta hakea yliopistoon ei ollut alun perin edes tietoa tämän tutkimuksen mukaan. Tutkimukseen osallistuvien oli täytynyt olla itse aktiivisia ja nostaa esiin jatko-opintohaaveet yliopistoon, mikäli he halusivat keskustella asiasta opinto-ohjaajan kanssa. Moneltako ammattikoulutaustaiselta opiskelijalta jää tämä vaihtoehto kokonaan miettimättä, jos he eivät edes tiedä kelpoisuudestaan hakea yliopistoon?

Opinto-ohjauksen ei siis koettu palvelevan ammattikoulusta yliopistoon haaveilevien toiveita ja samansuuntaisia tuloksia on saanut myös Pesonen (2020), jonka tutkimuksen mukaan ei-ylioppilastaustaiset yliopisto-opiskelijat eivät välttämättä tieneet mahdollisuudesta hakea jatko-opintoihin yliopistoon. Tulokset hieman yllättivät, sillä ammattikoulutaustaisten hakumahdollisuus yliopistoon on ollut voimassa jo yli kaksi vuosikymmentä. Miksi siis ammattikoulussa ei puhuta jatko-opintomahdollisuudesta yliopistoon?

Amis 2022-tutkimuksen mukaan 64 prosenttia ammattikoululaisista kokivat, etteivät he ole saaneet tarpeeksi tietoa, tukea tai ohjausta opintojensa aikana koskien hakua yliopistoon ja lisäksi 20 prosenttia opiskelijoista koki, etteivät he olleet saaneet tietoa yleisesti korkeakouluun hakemisesta (Osku ry). Amis 2022-selvitys tukee myös tämän tutkimuksen tuloksia.

Kettusen ym. (2023) selvityksessä kerrotaan ammatillisissa oppilaitoksissa opinto-ohjausta annettavan oppilaitoksen taholta useamman henkilön toimesta varsinaisen opinto-ohjaajan lisäksi, näitä henkilöitä ovat esimerkiksi vastuuopettaja tai tutor-opettaja. Kettusen ym. (2023) mukaan opiskelijat kuitenkin toivoivat opinto-ohjausta saatavan etenkin tulevaisuuden

suunnitelmien osalta, jolloin kysymykseksi nousee opinto-ohjausta antavien henkilöiden osaaminen ja asiantuntijuus. Vastuuopettajilla löytyy varmasti tietämystä ja tukea kyseisen koulutuksen puitteissa ja he osaavat opastaa opiskelijoita monissa heidän tutkintoonsa liittyvissä asioissa. Voidaanko kuitenkin olettaa, että ammatillisen oppilaitoksen ”riviopettaja” tuntee koulutustarjonnan, tai haku- ja etenemismahdollisuudet ja osaa auttaa opiskelijaa näissä yksilöllisissä tilanteissa?

Kettusen ym. (2023) selvityksen mukaan ammattiin opiskelevat toivoivat saavansa tukea juuri jatko-opintomahdollisuuksiin liittyen. Samassa Kettusen ym. (2023) selvityksessä opinto-ohjaajat ammatillisella puolella kokivat resurssiensa olevan riittämättömät. Samansuuntaisia tuloksia saatiin myös tästä tutkimuksesta, jolloin tulee pohtia tarkkaan koulutettujen opinto-ohjaajien riittävyyttä ammatillisissa oppilaitoksissa. Tällä hetkellä näyttää siltä, että opinto-ohjauksen tarve ei kohtaa saatavuutta. Opetusalan ammattijärjestön mukaan ammattikoulujen rahoitusta pitäisi nostaa ja opinto-ohjaajamitoitus pitäisi säätää siten, että yhtä opinto-ohjaajaa kohden ammatillisessa oppilaitoksessa olisi 150 opiskelijaa (Opetusalan ammattijärjestö). Tämä vaatii tietysti rahaa, mutta opinto-ohjauksen saatavuuden vaikutukset ovat niin suuret, että sen onnistuminen vaatii panostuksia. Tärkeää olisi, että jokaisen opiskelijan saavuttaisi jatkossa edes tieto erilaisista jatko-opintomahdollisuuksista, myös niistä epätyypillisistä poluista.

4.2 Tutkimuksen arviointi

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa voidaan pitää tärkeänä monia seikkoja. Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 163-164) mukaan esimerkiksi aineistonkeruu, tutkimukseen osallistujat ja heidän välinen suhde tutkijaan ovat tarkastelun alla pohdittaessa tutkimuksen luotettavuutta. Tässä tutkimuksessa puolistrukturoidulla yksilöhaastattelulla oli mahdollista saada tutkimukseen soveltuvilta henkilöiltä kokemuksellista tietoa. Haastatteluun osallistuneet henkilöt kertoivat mielellään kokemuksistaan, jolloin korostui heidän halunsa ja

kenties myös tarpeensa päästä kertomaan omakohtaisesta ilmiöstä. Kaikki tutkittavat olivat tutkijalle entuudestaan tuntemattomia, joten tutkijan ja tutkimukseen osallistuvien suhde oli tasaveroinen kaikkien osalta.

Oman elementin tähän tutkimukseen tuo niin kutsuttu dialoginen tutkimuskäytäntö, jolla tarkoitetaan Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 91) mukaan ”omaelämäkerrallista yhteyttä” tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön. Tutkijalla oli taustallaan samankaltainen koulutuspolku kuin tutkimukseen osallistuvilla, jolloin ilmiön ja kokemusten aito ymmärtäminen olivat lähellä tutkijaa ja näin ollen samaistuttavia. Tätä voidaan pitää hieman näkökulmasta riippuen tutkimuksen luotettavuuden tarkastelussa vahvuutena tai heikkoutena (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tutkijana tiedostin oman taustani vaikutuksen ja pyrin toimimaan siten, että se vaikuttaisi mahdollisimman vähän tutkimukseen. Esimerkiksi haastatteluita toteuttaessani kerroin vasta haastattelun lopussa omasta taustastani. Tämän päätöksen tein siitä syystä, että tutkimukseen osallistujat eivät olettaisi minun tietävän asiasta enemmän ja jättäisivät sen varjolla jotain kertomatta (ks. Mertala, 2017). Näin ollen he saivat kertoa minulle juuri sen verran kuin halusivat, ja pystyin silti haastattelun aikana myötäilemään ja osallistumaan keskusteluun ymmärtäen heitä.

Tutkimukseen osallistuneet henkilöt opiskelivat eri puolilla Suomea ja erilaisissa tutkinnoissa. Näin ollen tutkimuksessa saatiin selville monipuolisesti eri alojen ja eri yliopistojen opiskelijoiden kokemuksia. Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 99) mukaan kvalitatiivisen opinnäytetyön haastateltavien hyvänä määränä voidaan pitää noin kahdeksaa henkilöä. Tässä tutkimuksessa osallistujien määrä oli lopulta 11, jota voidaan pitää myös luotettavuuden lisääjänä, etenkin, kun kaikki tutkimukseen osallistujat olivat harkinnanvaraisesti valittu osallistumaan tähän tutkimukseen ja heillä oli hyvin omakohtaisia kokemuksia aiheesta.

4.3 Jatkotutkimukset

Koska yliopistoon valitaan entistä enemmän opiskelijoita pelkän ylioppilastodistuksen perusteella (Karhunen ym., 2022) olisi tämän tutkimustuloksen myötä mielenkiintoista tarkastella todistusvalinnalla ja pääsykoevalinnalla yliopistoon päässeiden opiskelijoiden opintomenestystä. Onko toisen asteen opintomenestys tae myös yliopistossa saavutettuun opintomenestykseen vai onko omalla motivaatiolla oikean opiskelualan löytyessä suurempi merkitys riippumatta aikaisemmasta opintomenestyksestä?

Lisäksi pohdinnan alla olivat ammattikoulujen yleissivistävien oppiaineiden määrä ja laatu. Tulisiko näitä opintoja kehittää ja lisätä ammattikouluihin, jotta ne tarjoaisivat paremmat lähtökohdat jatko-opintoihin korkea-asteelle? Amis 2022-tutkimuksesta selviää, että jopa 71 prosenttia vastaajista on sitä mieltä, että ammatillisen koulutuksen yleissivistävien aineiden opinnot eivät anna riittäviä valmiuksia hakea yliopistoon (Osku ry). Tulosta voidaan mielestäni pitää jokseenkin huolestuttavana. Ajautuvatko opiskelijat tahtomattaan umpikujaan tavoitellessaan jatko-opintopaikkaa ammatillisen koulutuksen jälkeen yliopistosta?

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017) ehdottaa, että tulevaisuudessa myös ammatillinen osaaminen voitaisiin katsoa eduksi korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa, mikäli tämä olisi yhteydessä valittuun alaan. Piesasen (2005) mukaan aiemmat ammatilliset opinnot nähtiin hyödyllisenä etenkin juuri silloin, kun opinnot olivat samaa aihepiiriä yliopistossa. Mikäli edellä mainittu uudistus tulisi koskemaan yliopistojen valintoja, voisi se lisätä ammattikoulupohjaisten opiskelijoiden mahdollisuuksia pyrkiä yliopistoon ja on näin ollen yksi varteenotettava vaihtoehto lisäämään koulutuksen tasa-arvoisuutta.

Ammatillista koulutusta on muokattu vuonna 2018 voimaan astuneen reformin eli uudistuksen myötä, jonka johdosta esimerkiksi lähiopetuksen määrää on vähennetty, ja opiskelijoiden itseohjautuvuutta korostettu (Tapani ym., 2019, s. 4).

Uudistus tukee etenkin henkilökohtaisempien opintosuunnitelmien tekemisen sekä sen myötä nopeamman siirtymisen työelämään (Tapani ym., 2019, s. 6). Tukeeko ammatillisen koulutuksen reformi kuitenkin niitä opiskelijoita, joiden tavoitteena on tähdätä ammatillisen koulutuksen jälkeen työelämän sijaan jatko-opintoihin korkeakouluun ja etenkin yliopistoon?

Silloin, kun koulutusvalinnat ja -toiveet ovat valtavirrasta poikkeavia, korostuvat tiedon ja ohjauksen tarve. Kuitenkaan ammatilliselle puolelle annetut ohjausresurssit eivät tue riittävästi yksilöllistä ohjausta (ks. esim. Osku ry). Tämän myötä on kriittisesti tarkasteltava ammatillisen koulutuksen opinto-ohjauksen resursseja sekä yleissivistävien oppiaineiden määrää ja laatua.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. (1999). Laadullinen tutkimus. (3. uud. p.) Vastapaino.
- Barber, T., Netherton, C., Bettles, A., & Moors-Mailei, A. (2015). Navigating VET to university: Students' perceptions of their transition to university study. *Student Success*, 6(2), 33-41. <https://doi.org/10.5204/ssj.v6i2.289>
- Boyle, R., Carter, J. & Clark, M. (2002). What makes them succeed? Entry, progression and graduation in Computer Science. *Journal of Further and Higher Education* 26 (1), 3–18 .
- Catterall, J., Davis, J., & Yang, D. F. (2014). Facilitating the Learning Journey from Vocational Education and Training to Higher Education. *Higher Education Research and Development*, 33(2), 242-255. <https://doi.org/10.1080/07294360.2013.832156>
- Eskola, J. (2015). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Valli, R., Aaltola, J., Aaltola, J., Laine, T., Moilanen, P., Kiviniemi, K., . . . Collin, K. (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (4. uud. p.). PS-kustannus. 185-206.
- Haltia, N., Jauhiainen, A., Isopahkala-Bouret, U. & Moisio, J. (2017). Ei-ylioppilastaustaiset korkeakouluopiskelijat. Eurostudent VI -tutkimuksen artikkelisarja. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Haltia, N., Jauhiainen, A. & Isopahkala-Bouret, U. (2018). Epätavallista reittiä yliopistoon – ilman ylioppilastutkintoa yliopiston hakeneiden taustat ja sisäänpääsy koulutukseen. Teoksessa Rinne, R., Haltia, N., Lempinen, S. & Kaunisto, T. (toim.), *Eriarvoistuva maailma – tasa-arvoistava koulu?* 223-244.
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2001). Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino.

- Holmberg, J., Malminen, U. & Sivac, S. (21.4.2023). Valtiovarainministeriö haluaa leikata ammattikoulutuksesta – taustalla kiistanalainen tilasto. Yle. <https://yle.fi/a/74-20028051> (viitattu 27.4.2023)
- Hu, S., McCormick, A.C. (2012). An Engagement-Based Student Typology and Its Relationship to College Outcomes. *Res High Educ* 53, 738–754.
- Huhtinen, A-M. & Tuominen, J. Fenomenologia. Ihmisten kokemukset tutkimuksen kohteena. Teoksessa Puusa, A., Juuti, P. & Aaltio, I. (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus.
- Juuti, P. & Puusa, A. (2020) Johdanto: Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan? Teoksessa Puusa, A., Juuti, P., & Aaltio, I. (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Karhunen, H., Pekkarinen, T., Suhonen, T., & Virkola, T. (2022). *Opiskelijavalintauudistuksen seurantatutkimuksen loppuraportti*. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/185280/vatt-muistiot-67-opiskelijavalintauudistuksen-seurantatutkimuksen-loppuraportti.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kettunen, J., Ruusuvirta-Uuksulainen, O., Rautopuro, J., Vuorinen, R., Piirilä, E. (2023). *Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opinto-ohjauksen määrällinen saatavuus ja riittävyys*. Raportteja ja työpapereita.1. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Korhonen, V. (2014). Korkeakouluopintoihin kiinnittyminen yksilöllisen ja yhteisöllisen prosessin yhteisvaikutuksena. Teoksessa Vasalampi, K., & Salmela-Aro, K. (toim.), *Sisäinen motivaatio ja kouluinnostus edistävät nuorten opintopolkua*. In S. Pihlajaniemi, T. Villa, E. Lavikainen, & L. Valkeasuo (Eds.), *Oppia ikä kaikki - kouluttautumisen edellytykset eri elämänvaiheissa* (pp. 12-23). *Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus. Opiskelijatutkimuksen vuosikirja*. 40-55.
- Kouvo, A., Stenström, M., Virolainen, M. & Vuorinen-Lampila, P. (2011). *Opintopoluilta opintourille: Katsaus tutkimukseen*. Koulutuksen

tutkimuslaitos.

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/37588/978-951-39-4340-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Kuula, A. (2011). Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys (2. uud. p.). Vastapaino.
- Lahelma, E. (2013). Ammatillista koulutusta tutkimaan. Teoksessa Brunila, K., Hakala, K., Lahelma, E. & Teittinen, A. (toim.), Ammatillinen koulutus ja yhteiskunnalliset eronteot. Helsinki: Gaudeamus. 17-27.
- Laine, T. (2015). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2; Näkökulmia 2, aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin (4. uud. p.). PS-kustannus. (29-51)
- Laki ammatillisesta koulutuksesta. 531/2017 (2017). Annettu Naantalissa 11 päivänä elokuuta 2017.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531> (viitattu 5.4.2023)
- Lehtonen, A. & Rajamäki, T. (4.6.2022). Tässä ovat kevään ylioppilaat - hae nimen tai lukion perusteella. Ilta-Sanomat.
<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008864277.html> (viitattu 25.4.2023)
- Lukiolaki. 10.8.2018/714 (2018).
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180714> (viitattu 5.4.2023)
- Mertala, P. (2017). Wag the dog–The nature and foundations of preschool educators' positive ICT pedagogical beliefs. *Computers in Human Behavior*, 69, 197-206. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.12.037>
- Nori, H., Lyytinen, A., Juusola, H., Kohtamäki, V., & Kivistö, J. (2021). Marginaaliryhmät korkeakoulutuksessa: Opiskelemaan hakeutuminen, opiskelukokemukset ja tulevaisuuden suunnitelmat. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Nori, H. (2018). Kiiپیjöitä ja Uusintajia -keitä ovat 2010-luvun yliopisto-opiskelijat? Teoksessa Rinne, R., Haltia, N., Lempinen, S., & Kaunisto, T. (toim.), Eriarvoistuva maailma – tasa-arvoistava koulu? 205-222

- Opetushallinnon tilastopalvelu. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammatillinen%20-%20tutkinnon%20suorittaneiden%20myöhempi%20koulutus%20A%20-%20tutkintotyyppi_a.xlsb (viitattu 12.12.2022)
- Opetusalan ammattijärjestö. Koulutuksen rahoitus kuntoon. <https://www.oaj.fi/politiikassa/koulutuksen-rahoitus/#toinen-aste> (viitattu 08.04.2023)
- Opetushallitus. Elinikäisen oppimisen avaintaidot. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/elinikaisten-oppimisen-avaintaidot>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. Korkeakoulut. <https://okm.fi/koulutusselonteko/korkeakoulut> (viitattu 08.04.2023)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2022). Korkeakoulutus ja tutkimus 2030-luvulle VISION TIEKARTTA. https://okm.fi/documents/1410845/12021888/Korkeakoulutus+ja+tutkimus+2030-luvulle+VISION+TIEKARTTA_V2.pdf (viitattu 20.3.2023)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2017). Valmiina valintoihin II. Ammatillisesta koulutuksesta korkeakouluun. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80299/okm25.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (viitattu 08.04.2023)
- Osku ry. (2022). AMIS-2022 – Mitäs me amikset oikein ajatellaankaan? Suomen Opiskelija-Alianssi – Osku ry. Helsinki. https://uploads-ssl.webflow.com/62fcd0fa5ab3216df7324c/6398a6037680444bcd0bcb18_AMIS-tutkimus%20sähköinen%20versio.pdf (viitattu 20.3.2023)
- Peltola, M. (18.5.2022). Jesse Pyykkönen ja Erno Virtanen tekivät kevään ylioppilaskirjoitusten kovimman kokonaistuloksen - "huhhuijaa". Iltasanomat. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008824739.html> (viitattu 25.4.2023)
- Pesonen, N. (2020). "Se oli samanlainen asia mulle ku et menis kuuhun" : ei-ylioppilastaustaisten opiskelijoiden koulutuspolkuja ammatillisesta koulutuksesta yliopistoon. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

- Piesanen, E. (2005). Yliopisto-opiskelijaksi vaihtoehtoisin poluin: Näkökulmia ammatillisten ja avoimen yliopiston opintojen kautta yliopisto-opiskelijaksi siirtymisestä. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa Puusa, A., Juuti, P. & Aaltio, I. (toim.), Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus
- Puusa, A., Juuti, P. (2020). Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Puusa, A., Juuti, P. & Aaltio, I. (toim.), Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus.
- Rinne, R., Haltia, N., Nori, H. & Jauhiainen, A. (2008). Yliopiston porteilla: Aikuiset ja nuoret hakijat ja sisäänpäässeet 2000-luvun alun Suomessa. Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Ropponen, P. 3.8.2010. Harva pääsee yliopistoon ammattikoulusta – ”jatkossa ilman valintakoetta” <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000000178368.html> (viitattu 08.04.2023)
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. (Viitattu 10.11.2021).
- Salmela-Aro, K. (2018). Motivaatio ja oppiminen kulkevat käsi kädessä. Teoksessa K. Salmela-Aro (toim.), Motivaatio ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 9-22.
- Schuetze, H. G., & Slowey, M. (2002). Participation and exclusion: A comparative analysis of non-traditional students and lifelong learners in higher education. *Higher education*, 44, 309-327.
- Solares, E., Määttä, S., & Kiuru, N. (2015). Kaveripiirin merkitys ammattikoululaisten koulumotivaatiossa. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti, 25(1), 13-31. <https://bulletin.nmi.fi/2016/01/02/kaveripiirin-merkitys-ammattikoululaisten-koulumotivaatiossa-2/> (viitattu 08.04.2023)

- Tapani, A., Raudasoja, A., & Nokelainen, P. (2019) Ammatillisen koulutuksen uudistus: uhka ja mahdollisuus. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 21(2), 4-8.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa.
https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf (viitattu 20.3.2023)
- Vasalampi, K., & Salmela-Aro, K. (2014). Sisäinen motivaatio ja kouluinnostus edistävät nuorten opintopolkua. Teoksessa In S. Pihlajaniemi, T. Villa, E. Lavikainen, & L. Valkeasuo (Eds.), *Oppia ikä kaikki - kouluttautumisen edellytykset eri elämänvaiheissa*(pp. 12-23). Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus. *Opiskelijatutkimuksen vuosikirja*.12-23.
- Virolainen, M., & Teräs, M. (2018). Siirtymät ammatillisesta koulutuksesta korkeakoulutukseen Suomessa ja muissa Pohjoismaissa. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 20(2), 51-60. https://akakk.fi/wp-content/uploads/AKAKK-2.2018-NET_KORJATTU.pdf (viitattu 30.3.2023)
- Yliopistoasetus. 115/1998. (1998). Annettu Helsingissä 6 päivänä helmikuuta 1998.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980115#Pidm450537578760>
80 (viitattu 10.11.2021)

LIITTEET

Liite 1: Haastattelukutsu

Hei!

Olen neljännen vuoden luokanopettajaopiskelija Jyväskylän yliopistosta. Teen parhaillani pro gradu -tutkielmaa, jossa selvitetään ammattikoulutaustaisten yliopisto-opiskelijoiden kokemuksia hakeutumisesta yliopistoon ja opiskelusta yliopistossa.

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen ja aineisto kerätään yksilöhaastatteluna Zoom-etäyhteyden avulla. Haastattelu kestää noin 30 minuuttia ja se voidaan toteuttaa joustavasti sinulle sopivana ajankohtana.

Ystävällisesti kutsuisin Sinut osallistumaan tutkimukseen, mikäli täytät tutkimuksen kriteerit:

- Opiskelet tällä hetkellä yliopistossa
- Sinulla **ei ole** ylioppilastutkintoa

Mikäli kiinnostuit tutkimuksesta ja haluaisit osallistua siihen, voit lähettää sähköpostia alla olevaan osoitteeseen. Annan myös mielelläni lisätietoja, mikäli kysyttävää heräsi.

Liitteenä tiedote tutkimuksesta ja tietosuojailmoitus.

Ystävällisin terveisin

Jaana Kauppinen

jaana.p.kauppinen@student.jyu.fi

Liite 2: Haastattelurunko

1. **Miten koulunkäyntisi sujui peruskoulussa?** (opintomenestys, motivaatio)
2. **Kerro vapaasti, mikä sai sinut hakemaan ammattikouluun?** (pohditko myös muita vaihtoehtoja, vai oliko tämä itsestäänselvyys?)
3. **Miten opinnot ammattikoulussa sujuivat** (tuntuiko ala omalta, opintomenestys)
4. **Entäpä ammattikoulun jälkeen, mikä sai sinut hakemaan yliopistoon?** (kehotettiinkö ammattikoulusta jatko-opintoihin? minne?)
5. **Miten valmistauduit pääsykokeisiin?** (valmennuskurssit, avoimen opinnot?)
6. **Millaiseksi koit hakuprosessin?**
7. **Pääsitkö toivomallesi alalle?** (Jos ei, onko tarkoituksena kouluttautua lisää/vaihtaa alaa?)
8. **Millaiseksi olet kokenut yliopisto-opinnot?** (vrt. esimerkiksi aikaisempiin opintoihin, opintojen eteneminen, opintomenestys)
1. **Millaisia tunteita koit aloittaessasi opinnot yliopistossa?** (millaisia muutoksia on tapahtunut ja mitä niiden taustalla on?)
2. (Mediassa on tullut vastaan ammattikoulutaustaisten yliopisto-opiskelijoiden kokemuksia ulkopuolisuuden tunteista) **Oletko sinä kokenut ulkopuolisuuden tunteita yliopistossa ammattikoulutaustastasi johtuen?**
3. **Oletko kertonut opiskelijakollegoille/opettajille ammattikoulutaustastasi?** (miksi, miksi ei? tunnetko muita saman taustan omaavia?)

Liite 3: Tietosuojailmoitus

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

KASVATUSTIETEEN JA
PSYKOLOGIAN LAITOS

(Päivämäärä)

Kuvaus henkilötietojen käsittelystä tieteellisessä tutkimuksessa (tietosuojailmoitus EU (679/2016) 13, 14, 30 artikla)

- 3.** Tutkimuksessa ”ammattikoulutaustaisten yliopisto-opiskelijoiden kokemuksia hakeutumisesta yliopisto-opintoihin ja opiskelusta yliopistossa” käsiteltävät henkilötiedot

Tässä tutkimuksessa on tarkoitus selvittää ammattikoulutaustaisten yliopisto-opiskelijoiden kokemuksia hakeutumisesta yliopistoon sekä yliopistossa opiskelusta.

Tutkimuksessa Sinusta kerätään seuraavia henkilötietoja: ikä, sukupuoli, aikaisempien tutkintojen lukumäärä, tämänhetkisen tutkinnon opintovuosien lukumäärä, sekä äänitallenne.

Tämä tietosuojailmoitus on lähetetty osallistujalle sähköpostiin.

- 4.** Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste tutkimuksessa/arkistoinnissa

Käsittely on tarpeen tieteellistä tai historiallista tutkimusta taikka tilastointia varten ja se on oikeasuhtaista, sillä tavoiteltuun yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen nähden (tietosuojain 4 §:n 3 kohta)

Tutkittavan suostumus (EU 679/2016 6.1 a)

Rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutettujen etujen toteuttaminen (EU 679/2016 6.1 f)

Henkilötietojen siirto EU/ETA ulkopuolelle

Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA -alueen ulkopuolelle.

Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuuhenkilö. Henkilötietojasi käytetään ja luovutetaan vain historiallista/ tieteellistä tutkimusta taikka muuta yhteensopivaa tarkoitusta varten (tilastointi) sekä muutoinkin toimitaan niin, että Sinua koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille.

Tunnistettavuuden poistaminen

Suorat tunnistetiedot poistetaan suoja-toimena aineiston perustamisvaiheessa (pseudonymisoitu aineisto, jolloin tunnistettavuuteen voidaan palata koodin tai vastaavan tiedon avulla ja aineistoon voidaan yhdistää uusia tietoja).

Tutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot suojataan

käyttäjätunnuksella salasanalla käytön rekisteröinnillä

kulunvalvonnalla (fyysinen tila)

muulla tavoin, miten:

Tutkimuksesta on tehty erillinen tietosuojan

vaikutustenarvio/tietosuojavastaavaa on kuultu vaikutustenarvioinnista

Kyllä Ei, koska tämän tutkimuksen vastuullinen johtaja on tarkastanut, ettei vaikutustenarviointi ole pakollinen.

Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

Tutkimusrekisteri hävitetään (06.2023 mennessä)

Rekisterinpitäjä(t) ja tutkimuksen tekijät

Tämän tutkimuksen rekisterinpitäjä on:

Jaana Kauppinen, jaana.p.kauppinen@student.jyu.fi

Tutkimuksen vastuullinen johtaja: Jaana Kauppinen,
jaana.p.kauppinen@student.jyu.fi

Tutkimuksen suorittaja: Jaana Kauppinen, jaana.p.kauppinen@student.jyu.fi

Rekisteröidyn oikeudet

Suostumuksen peruuttaminen (tietosuojasetuksen 7 artikla)

Sinulla on oikeus peruuttaa antamasi suostumus, mikäli henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta suostumuksen perusteella ennen sen peruuttamista suoritettujen käsittelyyn lainmukaisuuteen.

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuojasetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa.

Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

Oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen (tietosuoja-asetuksen 20 artikla)

Sinulla on oikeus saada toimittamasi henkilötiedot jäsennellyssä, yleisesti käytetyssä ja koneellisesti luettavassa muodossa, ja oikeus siirtää kyseiset tiedot toiselle rekisterinpitäjälle, jos se on mahdollista ja käsittely suoritetaan automaattisesti.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Tutkimuksessa henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon.

Tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena ei ole henkilökohtaisten

ominaisuksiesi arviointi, ts. profilointi vaan henkilötietojasi ja ominaisuuksia arvioidaan laajemman tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta.

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

Tietosuojavaltuutetun toimiston ajantasaiset yhteystiedot:

<https://tietosuoja.fi/etusivu>